

שיעור בה' ר"ה (ד'), סוכות (ג'), שבת, בער וחלב, השבת אבדה, פ' נצבים ועוד נמסר ביום א' כ"ח אלול תשפ"ה – גיליון 339

קאליש, וכו' רבינו עקיבא איגר זיע"א (שבת), ומרן ה"חזון איש" זיע"א שכולנו תלמידיו, וכבוד הוא לנו להיות תלמידיו, (ע"י שב"ט שם), זיע"א.

כעת נעסוק בפלפול, אגדה, והלכה בע"ה:

א. גמרא מכות – "חצי שיעור אסור מן התורה".

השבו דברי מרנו הגאון ר' שמואל הלוי רוטמן שליט"א על הסוגיא במסכת מכות (ט"ז): שנה בעניין מלקות באדם שלקח ט' נמלים מתים ועירב בהם נמלה חיה ואכלן כמה מלקות הוא חייב ומשום כן, עיי"ש, והרב פלפל בזה הרבה, ואכמ"ל, רק נביא נקודה ממה שהרב דן: הרב דבר על ענין זה שאמרו חז"ל: "חצי שיעור אסור מן התורה", מה הגדר בזה, והביא דברי רבינו הפרי מגדים (בפתיחה כוללת לחיבורו ה"ל) שכותב שכלל זה של: "חצי שיעור" הוא הרחקה מן התורה בשביל שהוא לא יבוא לידי איסור שלם, והרב הביא הרבה ראיות שלכאורה מהם נראה שעד שהוא משלים לא יבוא לידי איסור חצי שיעור, ומה הגדר בזה, במסכת שבת (כ"ז, ויע"ש עוד בתוס' כ"ח), כתבו שאי אפשר להישבע על חצי איסור, והעניין בזה שהשבעה לא יכולה לחול על חצי איסור כי אין בה איסור עדיין, ומשמע כהפ"כ הנ"ל, וכן הביא הרב ראה מה שדנה הגמ' על אדם שאכל חצי איסור והקיא אותו, ואח"כ אכל עוד חצי איסור והקיא, שחייב, וכן כשאכל חצי איסור והקיא ואח"כ אכל עוד פעם את אותו חצי איסור, שגם חייב, והיסוד בזה הוא שחצי שיעור אסור כהרחקה וכנ"ל, וכשמשלים שיעור האיסור חייב, כי אם לא נאמר כן הרי אדם לא יעבור אף פעם על אכילת איסור, ולמשל ניקח לדוגמה אכילת איסור אף הוא הצריך שלו: ע"י אכילת כזית איסור למשל בתוך זמן של אכילת פרס, ואם נאמר שאין זה איסור מתמשך א"כ לעולם הוא לא יבוא לידי איסור עצמו כי על כל חלק וחלק זה רק חצי איסור דהו חצי שיעור, ועל כרחך שחצי שיעור הוא הרחקה לפי הפ"י והתוס' הנ"ל, או שהוא תחילת האיסור ואינו לוקה עליו אלא בהשלימו אותו, וכמו שרואים מהסוגיא כאן, והיינו שיש ב' אופנים לבאר: א. בחצי שיעור הוא עובר איסור והשלימו מתחייב במלקות, ב. חצי שיעור הוא הרחקה מהתורה ובהגיון לשיעור הוא חייב מהתורה, והבן.

ב. פ' נצבים – רמז לצדקה והקשר לימים אלו.

קראנו אתמול בשב"ק את פרשת נצבים ובה נאמר: "אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלהיכם וכו', וידוע מה שכתב בזה"ק ש"היום" רמז על ר"ה כיון שהוא הקובע לכל השנה, ולכן הוא נקרא: "היום" היינו היום הגדול, וראיתי רמז נפלא מהרב שלמה אמשלם שהמילה: "נצבים" זה ר"ת: נותן צדקה בשרת יצא שלמותו [נכח: מיסורים, מחולי וכו'], והיינו שעי' תנינת צדקה ניצלים ממיתה וכמו שאמר הכתוב: "וצדקה תציל ממות", וזה נוגע לימים אלו שהם ימי תשובה שאנחנו ואמורים בתפילה: "ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה", והיינו כמ"ל שעי' תנינת הצדקה ניצול מכל רע, והבן.

ג. ר"ה – הענינו מגיע לשלימות.

אתמול מוצ"ק הייתי בציון דוד המלך ע"ה וב' כותל המערבי" וזוהי משם עם ידידי הרב אהרן שפיצר שיחי', ונסע עמנו ידידי בנש"ק הבה"ח אריאל טורנהיים שיחי' מבחרי נישבת "בית מאיר" ב"ב ואמר לנו חידוש נפלא שאמר רבי ר"ה" הגאון ר' צבי רוטברג שליט"א בעמודה אתמול והוא היה את דברי הגמ' הידועים ב"ה" שאמר רבה שאנחנו כבנינו לגבי הדין של ר"ה, ורמז בזה שמי שאומר: "אנא" היינו שסובב כל הזמן סביב עצמו ובאמונה הרי הוא "בינוני" והינו תמיד אף פעם שלמותו שלו, ואפשר להגיע לשלימות רק ע"י ענוה, והוסיף הרב אהרן שיחי' שכן ביאורו גם בגמ' סוטה שאמר רב יוסף: "לא תתני ענוה דאיכא אנא" והיינו ששנונו אף אפשר לאדם לעבוד עליה כ"כ כי בכל פעם מסיים היצר ומביא לאוהו, וגם נשבער על זה הרבה היצר מבואר לידי גמאורי באמרו לו: "ראה כמה עניו אתה!" והעצה לזה היא להתפלל ולבקש על זה מה' יתברך והוא יתן לו את תכונת להיות עניו, ועל זה רמז התנא: "לא תתני ענוה" היינו על תאמר בלבבך: "אני עניו" = "איכא אנא" היינו: "אנא" היינו שיש קביה' ואלו תפנה ותתפלל שתזכה להגיע לדרגת ומעלת הענוה, וזה קשור ממילא לימים אלו של ר"ה וימי הדין שאם אדם עניו הוא יזכה להיות מהצדיקים הנמורים ולא מן הבינונים כי בלא זה תמיד הוא יהיה בינוני, וכנ"ל, וכמובן שזה בדרך דרש, והבן.

ד. ר"ה – הנהגה מיוחדת בדין למי שמבקש בשביל עניינים רוחניים.

ראיתי סיפור נפלא ("שבת טיש") הגאון ר' משה רוזנשטיין זצוק"ל מנהל רוחני ידישית לומא' בליטא בע"ה סיפר שפעם בחו"ל לפני המלחמה כרבנות עם חסידי מוה"צ אחד סיפר לו על רבו שהגיע אליו סוחר אחד וביקש ממנו עצה בעניני מסחר, ואמר לו הרבי: "אני איני עוסק בעצות בעניני מסחר", ולמחרה הפלא החסיד רואה שנכנס לרבו עוד יהודי והרבי יצא לו זמן ארוך בעניני מסחר, והתמלא מאד על זה, וכי הרבי משקר? חיי, ונכנס שנית אל הרבי ושאלו על כך, אמר לו הרבי: "אספר לך סיפור ותבין: פעם היה סוחר אחד שהיה לו עסקים גדולים עם בית מסחר אחד, ופעם הוא הגיע לשם לעסקיו והעלה לו העובדים את הסחורה לנעלה, ואז הוא שאל: "האם יש לך זפת לפת את העגלה?" ומיד הביאו לו בשמחה, כשראה זאת אדם אחר בעל עגלה שעמד שם ביקש מ"כ זפת, והעובדים אמרו לו: "כאן אנחנו לא מוכרים זפת לעגלות!" התפלל האיש וכו' יש כאן אהבה ואיפה אהבה לו: "הסחורה הוא מתעסק עמנו בעניני מסחר בכל השנה ולכן כשהוא ביקש טובה מעט זפת הבאתו לו אך אתה מה השייכות שלנו אליך? ואם תחפץ בזפת לך לקנות!" וכן אני אומר אני איני נותן עצות בעניני מסחר אלא בעניני עובדת ה', והודי זה מתייעץ עמי בכל השנה על עניני עובדת ה' וממילא אם יש לו שאלות בעניני מסחר אני גם יושב עמו ודן בזה, אך סתם לדון בעניני מסחר אין בבית החרושה שלי זפת לזה!"..... ואמר המשגיח: "כמה מוסר השכל יש לנו ללמוד מזה לעניין מה שאנחנו מבקשים ב"ה" שאדם שמתעסק בכל השנה עם הקב"ה ועושה מצוותיו ועוסק בתורתו הרי שכל מה שהוא מבקש ב"ה" גם בעניינים גשמיים יתקבל, שהרי הכול הוא לשמים ולעבודת ה' יתברך, והוא מקושר עמו בכל השנה, אמנם אדם שמבקש תפארה כל מיני עניני גשמיים יש לו להתעורר אחרים שלא יאמרו לו: "כאן אנחנו לא מתעסקים עם הזפת שאנחנו צריכים" והווי מה שאנחנו אמורים בתפילה: "וצדקה תציל ממות" וכו' למען אלהים חיים" = היינו שיש לנו עסקים עם הקב"ה בכל השנה ברוחניות וממילא אנחנו מבקשים גם על השמיות, שהיא בעצם לצורך רוחניות לאדם כזה שעובד את ה' ובבחינת: "למעןך", והבן.

ה. ר"ה – תשובה לכל אחד.

עוד מעשה נפלא ראיתי (שם): פעם הגיע אחד להרה"ק ר' אברהם יהושע העשיל זיע"א מאפסא על "אהוב ישראל" ואמר לו שהגיע עבר ר"ה לע כל אסורים בשבירה, ועתה הוא מבקש לעשות תשובה, ומה יש לו לעשות? אמר לו הרבי: "עברת על כל התורה ואתה מבקש תשובה על זה?" ולפתע נגמר הרבי ואמר: "כתוב פסוק (איכה): 'השיבני ה' אלך ושובה חדש מיני קדש'" = "כידם" ר"ת: קין, דוד, משה, יושיע ועוד: "מנשה" שאמר חז"ל שחתר לו הקב"ה חתירה תחת כיסא הכבוד לקבל תשובות! שכולם נתשובה שאתקבלה תשובתם, וזה רמז שלכולם יש תשובה, ומיד סידר לו סדר תשובה אלו זה משה עד שנעשה בעל תשובה גמור.

ו. הל' ומנהגי ר"ה – עשיית החלות עגולות בימים אלו.

ביום שישי ערב ש"ק הקודמת היה יאציט של שקנתי דינה מרים סנדר ע"ה ועלינו לציונה במרומי הר הזיתים בחלקת הנביאים מול מקום המקדש בירושלים, והסיע אותי ידידי הרב מאיר פשקוס שיחי' מבית רש"ל ושאול אותי: למה נוהגים בימים אלו של ר"ה לעשות את

פתיחה: ביום א' תשרי חל היאציט של רבינו מאיר לייבוש ב"ר יחיאל מיכל זיע"א הידוע בכל תפוצות ישראל בעיניו: "המלבי"ם" (נפטר ביום א' דר"ה שנת תר"מ – לפני 146 שנה), ומנוחתו כבוד בעיר קייב לשם הגיע לאחר נדודים רבים מאחר שבכל מקום שהיה גירשוהו המשכילים לפי שהיה נלחם עימם במסירות נפש על ענייני הדת, רבינו חייב חיבורים רבים, שהנודע שבהם הוא חיבורו על התורה הנקרא בשם: "התורה והמצוה", וכן חיבר חיבור על ה"ק", הנקרא בכל ספר בשם שונה, שמעתי מאחד מגדולי הדור שליט"א [שהוא למעלה ממשעים שנה שה' יאריך ימינו בטוב ובנעימים] ששמע מתלמיד מרן הגאון ר' ברוך בער לייבוש זיע"א שאמר על ג' מפירושו של רבינו שברור הקודש נאמר, והוא אמר לי מקום אחד והוא בפירושו של רבינו לספר תהילים (הנקרא: "מקראי קודש" – מהדורת וורש שיצאה בחייו) על הפסוק (פרק ע"ה פסוקים ג' - ד'): "כי אקח מועד אני מישירים אשפות נמנים ארץ וכל יושביה וכו'" – "היושר אומר אם אנכי מישירים ויושר אקבל המעדה והתמוטטות, אם אני מישירי אמעד ממקומי, אז אשפט ואחליט בדעתי כי נמנים ארץ וכל יושביה שבודאי נלמנו והתמוטטות הארץ ויושביה כי אנכי (מישירים) וכתנתי עמודיה אחר שאני המישירים הוא הכן והבסיס שעלי מכווננים עמודי הארץ, א"כ אם אני מישירי אמעד ממקומי בהכרח שתפול ותמוג הארץ שהיא מכווננת ונודמת עלי, סלה נשלם הדיבור הראשון של משרים", עיי"ש, שזה ברוך הקודש נאמר, נספר סיפורי על חריפותו ומלחמתו במשכילים: מסופר שפעם שלח לרבינו משיכל אחד ביום פורים למשלוח מנות שוקולד העשוי בדרת בור אחר ר"ל, כדי לבוזה, רבינו שלח לו לאלתר את תמונתו ואמר: "אתה שלחת לי את תמונתך ואני שולח לך את תמונתך!" עוד מסופר: פעם הלך רבינו ב"ר וראה את המשכילים הולכים למורו כשסגירות בפתים, אמר להם רבינו: "הוסיף שאביעם!" התפללו המשכילים ואמרו לו: "רבינו היום הוא יו"ט ולא שבת!" אמר להם רבינו: "ראיתי אתכם מעשנים וחשבתם ששבת היום!"... (והעניין הוא כי הם היו עושים את המעשים הלכניים, וביו"ט נהגו אז כולם לעשן, וכיום אני מורה בזה לאיסור כיון שלדעתי אי"ז שווה לכל נפש, ואכמ"ל). עוד מסופר: פעם שאלו משיכל אחד בלגלוג: "הרב! האם מותר לעשן בשבת?" השיבו רבינו: "בשינוי!" שאלו המשכיל: "איך הוא השינוי?" השיבו רבינו: "עם האש בתוך הפה!"... (כמובן שאי"ז למעשה, אלא שעה כסיל כאיוולתו, והבן), עוד מסופר: פעם הגיע רבינו לכהן פאר באחד מהערים ברומניה והגיעו משלחות רבות מבני העיר לקבל את פניו, ואחרים הגיעו משלחת של משכילים שהיו שונים בלבושם ונראים כדו"ס, והאמר רבינו: "מי אתם?" אמרו לו: "אנחנו מתקדמים ונאורים!" הביט רבינו על פניהם המגולחות ועל מראם המדורגים ואמר: "מתקדמים אתם! מתישנים אתם! שהרי אנחנו אומרים בהגדה של פסח: 'מתחילה עבדי עבודה היו ואנחנו נעשנו' קרובנו המקום לעבודתו!"... אמרו לו: "משכילים אנחנו!" אמר להם: "משכילים אתם! והרי אומר הכתוב: 'והמשכילים יזהירו כוזהר הקדש' – ואתם חשך משחור תארכם!"... זיע"א.

כמ"כ ביום א' תשרי חל היאציט של רבינו ר' יעקב דוד ב"ר זאב וויילבסקי זיע"א הידוע בכל תפוצות ישראל ע"י פירושו לירושלמי: "הריד"ז", (נפטר בשנת תרע"ד – לפני 112 שנה), רבינו היה מגדולי הדורות ושימש כרב בקהילות רבות בחו"ל ביניהם בקהילת סלוצק הידועה בברוסיה הלבנה, וכן בקהילת סקאווא אשר בארה"ב, ובאחרית ימיו בהקבלת בוקנה גדולה שיתם כרבה של העיר צפת אשר בגליל העליון, והוא נפטר בעיצומו של יום א' דר"ה וליוו אותו כל בני העיר בו ביום לאחר התקיעות, ויצאו מכל בתי הכנסת של העיר ללוות אותו, (כדי לא להלני יומיים, ויתכן שהיה באותה שנה גם שבת וזה היה ג' ימים), והגויים כרו את קברו, ושם מנוחתו כבוד לא רחוק מציון רבינו האריז"ל זיע"א ושאר הקדושים אשר בארץ שם, (וזכיתי להיות על קברו של יוש חידת בבית העלמין: "לציון הריד"ז", רבינו גם היה חייב לא קלים בחייתו מעמיד הדין על תילה בלא לחות מפני איש ויבחרו בעיר שיקאנו, ואכמ"ל, מסופר על רבינו שבוקנותו המופלגת הגיע ביום קר ומושלל לבית הכנסת כדי להתפלל לפני העמוד ביום היאציט של אבי, כמובן שהוא המתין למניין כיון שהיה הקור גדול ולא הגיעו אנשים רבים, ותרץ כדי כך ראה אותו אחד המתפללים בוכה, ושאלו: "לימדנו רבינו! באמת זה היאציט של אבי ז"ל אך כבר עברו כ"כ הרבה שנים ומדוע כברו בוכה!" השיבו רבינו: "נוכרתי במעשה שהיה עם מור אבי ז"ל, כשהייתי ילד קטן ראה אבי שיש לו ראש טוב ושכר לו מלמד פרטי שלמדני תורה, והנה, אבי באותו שנה לא הייתי פרסנתו מצויה כ"כ ולא היה לו מהיכן לשלם למלמד, והוא שמע שהגביר של העיריה מחתר את בנו וכיון שהמפעל של התנורים נסגר הוא מחפש תנור לבנים בשביל ביתו של בנו החתן, והוא ללא היסוס שבר את תנור הלבנים שבבית שלו באישון לילה והלך ובנה אותו בביתו של בנו של הגיר וקבל בעד זה ששה זהובים, ואמר לו: "יעקב דוד! יתן את ששת הזהובים למלמד ואתמול לו ששה זהובים על החוב, ועוד שלשה על שלשת החדישים הבאים!" וכל אותו החורף התכרבלו כל הית בעמיתם והיה לנו קר, והעיקר שאני לימד תורה, והנה, היום ש"כ רק שקלת בדעתי האם אצא להתפלל ביום היאציט של אבי ולעבור לפני העמוד, כי אני כבר זקן וקר מאוד, ולפתע הבויק ביאכרני מעשה זה, ועל זה בכיתי, כי אמרתי בלבי: אה כזה שחורף שלם קפא מקור רב בשביל שאני לימד תורה, והיה זה בחורף הקר ברוסיה, אני שוקל בכלל לא ללכת להתפלל עליו לפני העמוד!"... וראוי ממעשה זה גם את גדלותו של רבינו וחשבונו נפשו, והבן, אם מדברים מעניין זה של: "לעבור לפני העמוד" נספר מעשה שנוכרתי כעת שהיה ר' לוי יצחק ברדיטשוב זיע"א (שאמר צדיקים שעצם הזכרת שמו בימי הדין מעוררת זכות בשמים, וזכיתי להיות על ציונו הקדוש בעיר ברדיטשוב בחורף שנת תשע"ז) שהגיע אליו יהודי אחד לאחר הימים הנוראים והוא עבר לפני העמוד, והוא היה צרוד ודיבר בקושי רב, ושאלו צדקו: "מדוע כבודו כ"כ צרוד?" השיבו החזן: "כי עברתי לפני העמוד!" אמר לו הצדיק בנועם שיחו שהגיע מאהבה לגיה ותוכחה מוסתרת: "אתה יודע למה אתה צרוד? כי עברת לפני העמוד! ואילו היית עובר לפני הקב"ה לא היית צרוד!"... והביאנו בזה: כי הוא הרגיש בו שהגביר קולו הרבה בשביל להתפאר בעיני הצבור בקולו הערב, וה' שומע גם כשמתפללים יותר בקטן, והבן, וכאן יש לציון מה שכתב הרה"ק ה"דברי יואל" מסאטמר זיע"א בהקדמת ספרו "ויאל משה" שרבינו ר' לוי יצחק זיע"א היה מסרי על כל יהודי שתפלתו כלפי הקב"ה כדי שלא יתעורר סקרוג על ישראל, אך כלפי החוטאים עצמם היה: "מוכחים על פניהם!" עיי"ש, ואכמ"ל, זיע"א.

כמ"כ ביום ג' תשרי חל היאציט של רבינו אברהם אבלי גומבינער זיע"א הידוע בכל תפוצות ישראל על שם ספרו הידוע לשי"ע: "מגן אברהם" (נפטר בשנת תמ"א – לפני 343 שנה), (נקרא: "גומבינער" ע"ש עיר הולדתו: "גומבינין"), רבינו היה עני ואביון ולא הסכים לקבל את עול הרבנות, ורק באחרית ימיו כיוון כרבה של העיר קאליש שבפולין, והיה כותב את חידושי תורתו על שקי קמח וכדו' שנשארו מבית הרושת כי לא היה מצוי לו גייר (ולכן כתב בקיצור), וכן מצאו על קירות ביתו חידושי תורה רבים, ומסופר (ושבת טיש"י) שהדיר שהגיע אחרי לבית העיד שבכל פעם שהתקלף הצבע מן הקיר התגלו עוד שכבות של חידושי תורה: רבינו נפטר בגיל 146 והספיק כ"ה הרבה! רבינו קרא לחיבורו זה: "נר ישראל" וכתבו בעילום שם, אמנם בגלל שהיה להקים לו שם ושאירתי קרא לחיבור: "מגן אברהם" נ"ל, וכן זה מודפס עד היום בכל גיליונות השי"ע, (בשנ"י מסמל: נרו יאיר! היינו שהיה לו לזכות הדפסת חידושי, ובבחינת מה שאמר חז"ל (ראה ברכות כ"ח): "צדיקים במיתתן קורין חיים"), גדולי הדורות שבהוהו מאוד והרה"ק ר' לייב שרה"ק זיע"א מגדולי תלמידיו מרן הבעש"ט זיע"א כתב שכולנו תלמידיו (ולשונו: "רי אבלי קאלישער, עיי"ש, רבנותו בעיר

החלות עגולות הלוא דברי הוא? והשבתיו: נראה לי לבאר בכמה טעמים שהרי אמרנו: "מנהג ישראל תורה" (ע"י במרמא פסיחים ס"א, אב"מ:). א. ידוע מה שאמרנו חז"ל על מה שמוברא בתורת מלכות שיעקב אבינו ע"ה אכל עדשים, והעניין הוא שזה היה סעודת הבראה אחריה פטירת יצחק אבינו ע"ה וזה רומז שחעולם הוא עגול, והנה, מה שקובע את כל השנה א"ר ח"מ וממילא נהגו לאכול חלות עגולות להראות ולרמוז עניין זה שהחעולם עגול, ולכן נקראו שחורז בועלים" והיהו בחבתי ריה: "מי יחיה ומי ימות מי יעני ומי יעשיר", וזה טעם נפלא, ב. זה רומז כ"ל שב"ה נכללת כל השנה והכול נקבע בו, ועגול רומז על מגעל השנה שכולו סובב סביב יום של ר"ה, וכנ"ל, (וע"י בספר "טעמי המנהגים" עוד דבר על בגיליון "פחד דוד" – נצבים תשפ"ה על שרית נחמיה נכחיהם לזה, אב"מ).